

Katedra Zdrowia
Kobiety

40-752 Katowice,
ul. Medyków 12
www.katedrazdrowiakobiety.sum.edu.pl

KIEROWNIK
prof. dr hab. n. med.
Violetta Skrzypulec-Plinta
tel.: (+48 32) 208 8751
fax: (+48 32) 208 8751

SEKRETARIAT

tel.: (+48 32) 208 8751
fax: (+48 32) 208 8751
jzelbracka-mach@sum.edu.pl

HR EXCELLENCE IN RESEARCH

**Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Katarzyny Ciulkin-Sarnocińskiej
pt. „Surogacja w ujęciu karnoprawnym i kryminologicznym”.**

**Praca na stopień doktora nauk prawnych napisana pod kierunkiem
naukowym**

prof. zw. dr hab. Ewy M. Guzik-Makaruk.

1. Wybór tematu i tytuł rozprawy

Temat przedstawionej mi do oceny pracy, dla mnie, czynnego zawodowo ginekologa położnika, jest bardzo bliski ze względu na medyczne aspekty macierzyństwa zastępczego, ale jednocześnie ze względu na trudną, nieuregulowaną w polskim prawie, sytuację karnoprawną niepełnych par, z którymi na co dzień spotykam się w gabinecie. Globalnej debaty na temat metody *in vitro* nie sposób zrozumieć bez kolejnego gorącego wątku, jakim jest macierzyństwo zastępcze.

Autorka dysertacji, jako główny motyw wyboru tematu podaje fakt, iż macierzyństwo zastępcze zyskuje coraz to większą popularność ze względu na uwarunkowania społeczne i biologiczne, a wnikliwa analiza zagadnienia wymaga także rozważania i opracowania tematu w zakresie karnoprawnym i kryminologicznym. Doktorantka postanowiła zbadać zjawisko surogacji przez pryzmat regulacji prawa karnego, a także podjęła próbę oceny czy zawarcie i wykonanie umowy o macierzyństwo zastępcze może nosić znamiona przestępstwa handlu ludźmi uregulowanego w przepisach art. 189 a kk oraz przestępstwa organizowania adopcji wbrew przepisom ustawy z art. 211 a kk.

Rosnące zainteresowanie tematyką surogacji w polskim życiu publicznym, w doniesieniach środków masowego przekazu, dyskusjach polskiej sceny politycznej potwierdza fakt, że zagadnienie macierzyństwa zastępczego stanowi bieżący problem społeczny o nasilającej się intensywności. Żyjemy w kraju, w którym posiadanie dziecka jest wykładnikiem zdrowia kobiety. Kobieta bezpłodna, w niektórych kręgach, jest traktowana jako człowiek

drugiej, gorszej kategorii. Jest to pogląd głęboko krzywdzący, gdyż najczęściej niemożność samoistnego zajścia w ciążę wiąże się z wadami wrodzonymi, zaburzeniami hormonalnymi, problemami pooperacyjnymi narządów płciowych, przebytą chemioterapią. Są to powody medyczne i nie można tu mówić o winie kobiety. Większość kobiet będących w szczęśliwym związku, marzy o macierzyństwie i traktuje to jako spełnienie swojej kobiecości oraz powinności wobec partnera. Aktualnie w Polsce mamy ok. 1 miliona niepełnych par, z tego duża część bez żadnych szans na realizację życiowych marzeń dotyczących własnego potomstwa. Temat dysertacji dotyka materii bardzo trudnej, delikatnej oraz jak najbardziej aktualnej społecznie. W związku z powyższym, doskonale wpisuje się w potrzeby dostarczania obiektywnej wiedzy naukowej dotyczącej surogacji w ujęciu karnoprawnym oraz sygnalizuje uzupełnienie luki prawnej jaka powstała i istnieje w tym zakresie.

Tytuł recenzowanej rozprawy został w mojej ocenie sformułowany czytelnie a temat rozprawy należy uznać za mieszczący się w pojęciu „problemu naukowego”, o którym mowa w art. 13 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki.

1. Cele badawcze i założenia metodologiczne.

Metodyka pracy została opisana w rozdziale pierwszym dysertacji. Doktorantka, jako główny cel rozprawy wyraźnie akcentuje potrzebę uzupełnienia badań naukowych w obszarze wiedzy o surogacji w zakresie prawnym, w szczególności kryminologicznym. W opisie celu badań zostaje postawione bardzo ważne pytanie o zasadność odrębnej oraz szczegółowej regulacji prawnej w zakresie surogacji w kontekście prawnokarnym. Analizę badawczą Autorka przeprowadza dwutorowo: w aspekcie prawnym oraz kryminologicznym. Ten sam sposób przeniesiono na płaszczyznę określania problemów i hipotez badawczych.

Podstawowe zagadnienie badawcze o charakterze prawnym sformułowano w formie pytania: *Czy surogacja wypełnia znamiona przestępstwa handlu ludźmi z art. 189 a kk, bądź przestępstwa organizowania adopcji wbrew przepisom ustawy z art. 211 a kk.* Pierwszy i drugi problem badawczy ogólny zawiera cztery problemy szczegółowe: genezę, definicję, rodzaje surogacji oraz uwarunkowania religijne wobec niej. Trzeci problem badawczy ogólny traktuje o tym, w jaki sposób problem macierzyństwa zastępczego uregulowały państwa wprowadzające regulację prawną w stosunku do umowy o surogację i zawiera aż czternaście problemów szczegółowych dotyczących regulacji poszczególnych państw, m.in. Chin, Japonii, Austrii, Hiszpanii, Szwajcarii czy Ukrainy. Czwarty problem badawczy ogólny porusza medyczne aspekty macierzyństwa zastępczego a wśród problemów szczegółowych są przyczyny niepłodności, sposoby zapłodnienia, obowiązki lekarza, wpływ zabiegu na zdrowie matki i dziecka

oraz psychologiczne konsekwencje dotyczące wspomaganego zapłodnienia. Piąty problem badawczy ogólny traktuje o regulacjach prawnych dotyczących wspomaganego zapłodnienia obowiązujących w Rzeczypospolitej Polskiej i zawiera trzy problemy szczegółowe. Szósty problem badawczy ogólny dotyczy ustawowych znamion przestępstwa handlu ludźmi a najważniejszy wśród siedmiu problemów szczegółowych to: *Czy surogacja może wypełniać znamiona handlu ludźmi?* Siódmy problem badawczy ogólny poddaje pod rozważania jakie są ustawowe znamiona przestępstwa organizowania adopcji wbrew przepisom ustawy i zawiera sześć problemów szczegółowych, z których najważniejszy z punktu widzenia tematu pracy to: *Czy surogacja może wypełniać znamiona organizowania adopcji wbrew przepisom ustawy?* Ósmy problem badawczy ogólny to kryminologiczne aspekty surogacji a wśród trzech szczegółowych problemów w tym zakresie, najtrudniejszy w mojej ocenie, problem profilaktyki przeciwdziałającej zjawisku surogacji. I wreszcie dziewiąty problem badawczy ogólny, który pyta o obraz macierzyństwa zastępczego jaki wyłania się w świetle wyników badań własnych Autorki rozprawy.

Te precyzyjnie sformułowane i ustalone problemy badawcze stanowią punkt wyjścia do wyszczególnienia odpowiednich hipotez badawczych. Autorka bardzo słusznie, wychodząc z założenia, że hipoteza badawcza powinna wynikać z problemu badawczego, w głównej hipotezie o charakterze prawnym uznała, iż *zjawisko surogacji powinno zostać uregulowane w zakresie obszaru prawa cywilnego, rodzinnego i opiekuńczego a dodatkowo także prawa karnego*. Natomiast, realizując konsekwentnie metodę analizy dwutorowej, w głównej hipotezie o charakterze kryminologicznym zakłada, że *polskie regulacje prawnokarne nie gwarantują podjęcia skutecznej, kompleksowej i zgodnej z zasadami oraz funkcjami prawa karnego reakcji w obliczu popełnienia przestępstwa handlu ludźmi oraz przestępstwa organizowania adopcji wbrew przepisom ustawy, bowiem motywy zawarcia umowy o surogację mogą być różne. Celem zawarcia umowy może być chęć zapewnienia dziecku jak najlepszej opieki, ale także chęć osiągnięcia korzyści majątkowej, w której to sytuacji dalszy los dziecka może być dla stron umowy nieistotny. Natomiast praktycznie niemożliwe jest wykazanie, iż celem zawartego kontraktu była chęć pokrzywdzenia dziecka, np. poprzez chęć wykorzystania jego narządów bądź tkanek*. Zarówno w głównej hipotezie o charakterze prawnym jak i kryminologicznym Autorka rozprawy w sposób przemyślany i dokładny formułuje szczegółowe hipotezy badawcze (str. 16 i 17).

Doktorantka, w przedstawionej mi do recenzji pracy, wykorzystuje następujące metody badawcze: dogmatyczno-prawną, krytycznego przeglądu literatury, indukcyjną (badanie pierwotne), historyczną oraz statystyczną. Pod koniec rozdziału pierwszego Autorka wymienia także metodę komparatystyczną, z której korzysta w celu porównania regulacji prawnych różnych państw traktujących o surogacji. Metoda dogmatyczno-

prawna została użyta przy analizie przepisów prawnych dotyczących surogacji, w celu określenia obowiązującego stanu prawnego w omawianym zakresie, a także w ujęciu historycznym, w celu ustalenia kierunku ewolucji regulacji prawnych, dotyczących wspomaganej inseminacji oraz macierzyństwa zastępczego. Następną metodą jest metoda krytycznego przeglądu literatury, która przede wszystkim wykorzystana została przy analizie literatury przedmiotu a także przy badaniu orzecznictwa Sądu Najwyższego oraz sądów powszechnych. Kolejną wykorzystaną metodą to metoda indukcyjna w postaci badań ilościowych, polegających na realizacji projektu badawczego przeprowadzonego metodą sondażu diagnostycznego przy pomocy BIOSTAT spółki z o.o. w Rybniku. Badanie sondażowe miało na celu poznanie opinii pełnoletnich mieszkańców Polski na temat macierzyństwa zastępczego a także sprawdzenie, czy pojęcie macierzyństwa zastępczego jest im znane. I ostatnia metoda badawcza - dla mnie szczególnie cenna, ze względu na niekwestionowany autorytet medyczny rozmówcy - przeprowadzenie konsultacji merytorycznej z prof. dr hab. n. med. Marianem Szamatowiczem w dniu 4 czerwca 2018 roku, który to wywiad pozwolił Autorce na poprawne skonstruowanie §2 w rozdziale IV *Sposoby wspomaganego zapłodnienia* oraz z pewnością znacznie wzbogacił jej wiedzę w ujęciu medycznym omawianego tematu.

Metodologia bardzo dobrze odpowiada tak starannie i precyzyjnie sformułowanym problemom oraz hipotezom badawczym. Zastosowanie powyższych metod pozwoliło Autorce na sformułowanie niejednokrotnie krytycznych wniosków i postawienie postulatów o charakterze *de lege ferenda*, co z perspektywy pracy naukowej należy uznać za szczególnie cenne.

2. Struktura pracy, przegląd treści i ocena rozprawy.

Konstrukcja przedstawionej mi do recenzji rozprawy jest konsekwentna i przejrzysta. Jest typowa dla tego typu pracy naukowej i odpowiada jej tytułowi oraz przyjętym założeniom badawczym. Jej łączna objętość to 397 stron, na które składa się *Spis treści, Wstęp, Rozdziały od I do IX, Zakończenie, Bibliografia* oraz dołączona do pracy *Ankieta* badań własnych Autorki.

We wstępie Autorka wskazuje przyczyny, które sprawiły, że zajęta się analizowaną tematyką, zwracając uwagę na to, iż pomimo braku uregulowań dotyczących surogacji w polskim systemie prawnym, nie była ona do tej pory przedmiotem szerszego zainteresowania prawników i nie powstała dotąd żadna pogłębiona analiza dotycząca bezpośrednio surogacji w zakresie prawnokarnym.

Rozdział pierwszy pracy poświęcono metodyce badań, jest to wprowadzenie do badań własnych poprzez przedstawienie ich przedmiotu i celu oraz określenie problemów i hipotez badawczych. W rozdziale zostały

przedstawione zastosowane metody, techniki i narzędzia badawcze oraz organizacja i przebieg przeprowadzonych badań. Główne zagadnienie badawcze o charakterze prawnym, Autorka rozprawy tworzy w formie pytania: *Czy surogacja wypełnia znamiona przestępstwa handlu ludźmi z art. 189 a kk, bądź przestępstwa organizowania adopcji wbrew przepisom ustawy z art. 211 a kk, bądź jakiegokolwiek innego przestępstwa.*

Rozdział drugi, zatytułowany *Geneza, definicje, rodzaje surogacji i uwarunkowania religijne wobec surogacji* wprowadza czytelnika w tematykę zjawiska surogacji oraz objaśnia specjalistyczne pojęcia związane z macierzyństwem zastępczym. Omówienie ewolucji surogacji ma na celu lepsze zrozumienie poruszanego tematu oraz ustalenie kierunku ewentualnych zmian. Bardzo ciekawa i cenna, ze względu na niezwykle ważną rolę jaką pełni religia w Polsce, jest analiza stanowiska kościołów i związków wyznaniowych w Polsce, w sprawie wspomaganego zapłodnienia metodą *in vitro* oraz macierzyństwa zastępczego.

W rozdziale trzecim, który nosi tytuł *Regulacje prawne wybranych państw odnoszących się do surogacji*, Autorka szczegółowo przedstawia regulacje prawne państw, których ustawodawstwo: *uznaje zawarcie umowy o surogację za nieważną z mocy prawa*, jak to się dzieje w przypadku Japonii i Republiki Austrii, następnie *penalizuje surogację*: Chińska Republika Ludowa, Królestwo Hiszpanii, Republika Federalna Niemiec, Konfederacja Szwajcarska, Republika Włoska, oraz Stany Zjednoczone – Stan Nowy Jork i Stan Michigan, lub *dopuszcza możliwość zawarcia umowy o surogację* przez: Państwo Izrael, Republikę Indii, Federację Rosyjską, Ukrainę, Zjednoczone Królestwo Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej, Stany Zjednoczone – Stan Arkansas, Stan Illinois, Stan New Jersey oraz Stan Waszyngton. Jest to najobszerniejszy rozdział rozprawy, który pod względem merytorycznym bardzo wyczerpująco traktuje założony w tytule rozdziału temat. Należy w tym miejscu dodatkowo zaznaczyć, że wyboru państw, których regulacje prawne Autorka zdecydowała się omówić, dokonano w taki sposób, aby na ich podstawie można było wyszczególnić i poddać analizie odmienne podejścia ustawodawcy w zakresie zawierania umów o macierzyństwo zastępcze. Ponadto w §4, ostatnim w tym rozdziale, zaprezentowano uwagi prawno-porównawcze w postaci bardzo czytelnej i starannie przedstawionej tabeli.

W rozdziale czwartym pt. *Wybrane medyczne aspekty macierzyństwa zastępczego* Autorka rozprawy postanowiła przedstawić kolejno: przyczyny niepłodności, sposoby wspomaganego zapłodnienia, obowiązki lekarza stosującego wspomaganie zapłodnienie, wpływ zabiegu na zdrowie matki i dziecka oraz psychologiczne konsekwencje zastosowania wspomaganego prokreacji. Bardzo pozytywnie oceniam fakt, iż Autorka rozprawy uznała za niezbędne przybliżenie aspektu medycznego surogacji, podkreślając, że to właśnie rozwój medycyny przyczynił się do ewolucji i rozwoju macierzyństwa zastępczego. Całość rozdziału stanowi bardzo cenne i

wiarygodne źródło na temat dotychczasowej wiedzy z zakresu niepłodności i sposobów wspomaganego zapłodnienia. Te, i pozostałe zagadnienia przedstawione w rozdziale czwartym, Autorka omawia w sposób dokładny oraz wyczerpujący, z użyciem fachowego języka medycznego. Jest to w moim odbiorze szczególnie pozytywne, ze względu na fakt, iż w tym rozdziale Autorka wychodzi poza obszar swojej dziedziny nauki. Wartość merytoryczna rozdziału została dodatkowo wzbogacona przez dodanie informacji zgromadzonych podczas wywiadu eksperckiego - konsultacji merytorycznej, przeprowadzonego osobiście przez Autorkę rozprawy z prof. dr hab. n. med. Marianem Czesławem Szamatowiczem, polskim ginekologiem i położnikiem, który w 1987 roku dokonał pierwszego w Polsce udanego zabiegu zapłodnienia metodą *in vitro*. Sylwetkę Profesora Doktorantka przybliżyła na str. 8-9.

W rozdziale piątym pt. *Aspekty prawne surogacji w Rzeczypospolitej Polskiej* zostały po raz pierwszy w rozprawie szeroko przedstawione regulacje prawne dotyczące wspomaganego zapłodnienia w Polsce §1 a następnie regulacje odnoszące się do macierzyństwa i ojcostwa §2. Część rozdziału uwzględnia status prawny umowy o surogację §3 oraz wpływ obrotu gospodarczego na zawarcie umowy o macierzyństwo zastępcze §4. Całość rozdziału została skonstruowana z wcześniej już podkreślaną dokładnością i konsekwencją.

Rozdział szósty zatytułowany *Ustawowe znamiona przestępstwa handlu ludźmi* zawiera 7 podrozdziałów omawiających kolejno: podmiot przestępstwa, przedmiot ochrony (zamachu), stronę podmiotową przestępstwa, przygotowanie do popełnienia przestępstwa, stronę przedmiotową przestępstwa, surogację a handel ludźmi oraz ostatni dotyczący środków reakcji prawno-karnej i trybu ścigania.

Podobnie do rozdziału szóstego został skonstruowany rozdział siódmy dysertacji pt. *Ustawowe znamiona przestępstwa organizowania adopcji wbrew przepisom ustawy*. Sześć podrozdziałów przedstawia kolejno: podmiot przestępstwa, przedmiot ochrony (zamachu), stronę podmiotową przestępstwa, stronę przedmiotową przestępstwa, surogację a organizowanie adopcji wbrew przepisom ustawy, oraz ostatni dotyczący środków reakcji prawno-karnej i trybu ścigania.

Rozdział ósmy swoim tytułem: *Wybrane kryminologiczne aspekty surogacji*, bezpośrednio nawiązuje do tytułu całej rozprawy. Rozdział składa się z czterech podrozdziałów, w których omówione zostały funkcje i zasady prawa karnego, etiologia, fenomen oraz profilaktyka zjawiska surogacji. W tym rozdziale Autorka, co już w tym miejscu mogę zaznaczyć - z powodzeniem, próbuje przeprowadzić wywód na przykładzie konkretnych spraw, z omówieniem indywidualnych zachowań konkretnych osób. Wszystkie narzędzia wykorzystane w tym rozdziale mają na celu podjęcie próby odpowiedzi na pytanie o biologiczne, psychologiczne i społeczne

przyczyny tłumaczące powstanie zapotrzebowania na korzystanie z usług matek zastępczych. Jest to bardzo ciekawy rozdział, znacznie różniący się charakterem od pozostałych również przez to, że podaje tak wiele „z życia wziętych” przykładów. W tym właśnie rozdziale Autorka akcentując aktualność problematyki, rozważa postawienie postulatów *de lege ferenda*, dotyczących tego *w jakiej formie prawo powinno obowiązywać w Polsce i czy należy całkowicie zakazać zawierania umów o macierzyństwo zastępcze wprowadzając odpowiednie sankcje?*

Dziewiąty rozdział nosi tytuł *Surogacja w świetle wyników badań empirycznych* i dotyczy zagadnienia surogacji w odniesieniu do wyników badań opinii społecznej. Projekt badawczy został zrealizowany dzięki dofinansowaniu pracy naukowo-badawczej w ramach BMN – projekty badawcze służące młodym naukowcom. Badanie ankietowe zostało zrealizowane w terminie od 23 maja 2017 r. do dnia 29 maja 2017 r. Badanie obejmowało reprezentatywną liczbę przedstawicieli polskiego społeczeństwa (N=1000) ze względu na płeć, wiek i miejsce zamieszkania. Kwestionariusz właściwy badania ankietowego zakładał poznanie opinii pełnoletnich mieszkańców Polski na temat macierzyństwa zastępczego. Odpowiedzi na zadane pytania umożliwiły postawienie postulatów *de lege ferenda*, zgodnie z oczekiwaniami społeczeństwa w tej kwestii. Analizę statystyczną danych zaplanowano prawidłowo. Zależności istotne ze statystycznego punktu widzenia, zostały potwierdzone testem chi-kwadrat, który służy sprawdzeniu postawionych hipotez. Uzyskane wyniki są bardzo interesujące i posiadają dużą wartość poznawczą. Zostały opracowane bardzo starannie, zebrane i przedstawione w postaci 38 wykresów.

Rozprawę doktorską wieńczy zakończenie, które prezentuje podsumowanie rozważań oraz wnioski. W zakończeniu Autorka przedstawia tylko kilka, najważniejszych w swojej ocenie, podsumowujących uwag natury ogólnej oraz ostatecznie weryfikuje postawione na wstępie hipotezy badawcze. Dla podkreślenia aktualności omawianego zagadnienia, autorka jeszcze raz powołuje się na wciąż trwającą dyskusję na temat zapłodnienia metodą *in vitro*, przytaczając argumenty jej przeciwników oraz zwolenników. W komentarzu do analizy stanowiska Kościoła i związków wyznaniowych w Polsce, pada pytanie *czy możliwy jest kompromis pomiędzy religią a nauką?* Czy jest możliwy? Aktualnie stanowisko Kościoła Rzymskokatolickiego uznaje za niedopuszczalne zastosowanie metod pozaustrojowego zapłodnienia i zawieranie umów o macierzyństwo zastępcze, natomiast historia zna przypadki zmiany stanowiska Kościoła co do innych zabiegów medycznych: sekcji zwłok czy transplantacji narządów. Czy są szanse na ewolucję poglądów Kościoła przy tak narastającym problemie niepłodności par? Na razie te pytania Autorka pozostawia bez odpowiedzi, polecając czytelnikowi śledzenie tego zagadnienia w przyszłości. Analiza prawna w zakresie regulacji prawnych poszczególnych państw, zarówno uznających zawarcie umowy o surogację za nieważne z mocy prawa, jak i tych

penalizujących surogację czy też dopuszczających możliwość zawarcia umowy, dowodzi, iż żadna z powstałych dotychczas regulacji prawnych nie jest pozbawiona błędów legislacyjnych. Autorka poszukując punktu wyjścia do pracy nad wciąż nieuregulowaną prawnie w Polsce kwestią zawierania umów o surogację, powołuje się na ustawę przyjętą przez Republikę Federalną Niemiec, uznając ją za modelową i najbardziej odpowiadającą uwarunkowaniom właściwym dla Rzeczypospolitej Polskiej. Bardzo istotna w podsumowaniu tematu wydaje mi się również uwaga Autorki o tym, że konsekwencja nieważności czynności prawnej, nie jest wystarczająca do zniechęcenia nieptodnych par w kwestii zawierania kontraktów w tym przedmiocie. Te okoliczności jedynie uniemożliwiają wyegzekwowanie wykonania danej umowy. Autorka w tym miejscu wyraźnie podkreśla rolę państwa, które powinno stać na straży chronionych wartości i osłaniać swoich obywateli przed negatywnymi konsekwencjami zawarcia umowy poprzez wprowadzenie jasnych i szczegółowych regulacji prawnych oraz powszechne zwiększenie znajomości prawa.

W podsumowaniu pracy naukowej za najważniejsze, zgodnie z zasadami nauki, należy uznać wnioski, do sformułowania których Autorka dochodzi kolejno pozytywnie weryfikując przedstawione hipotezy badawcze: *surogacja może wypełniać znamiona przestępstwa handlu ludźmi oraz surogacja może wypełniać znamiona przestępstwa organizowania adopcji wbrew przepisom ustawy*. Jednocześnie Autorka porusza problem aspektu „dobra dziecka”, który praktycznie uniemożliwia zastosowanie odpowiedzialności karnej: *W związku z dokonaną nowelizacją, odpowiedzialność karną ponoszą tylko i wyłącznie osoby, które przeprowadzą adopcję wbrew wymogom przewidzianym w kodeksie rodzinnym i opiekuńczym w zakresie przysposobienia*. Natomiast z uwagi na fakt, iż strony umowy o surogację zawierają ją w celu i dla „dobra” dziecka, nie ponoszą one odpowiedzialności karnej. Kolejny pozytywnie zweryfikowany wniosek: *Należy uznać, iż osoby zawierające umowę o macierzyństwo zastępcze, zostają rodzicami prawnymi przy całkowitym obejściu prawa, nie naruszając w ten sposób żadnych przepisów prawa*. Tak zidentyfikowaną lukę prawną należy uznać za niezwykle niebezpieczne niedopatrzenie ustawodawcy, bowiem osoby *de facto* zajmujące się sprzedażą dzieci pozostają bezkarne. Na samym końcu podsumowania pracy badawczej, Autorka jeszcze raz podkreśla potrzebę wprowadzenia regulacji prawnych, zarówno w prawie cywilnym jak i karnym, w zakresie związanym z macierzyństwem zastępczym.

3. Podsumowanie

Baza źródłowa recenzowanego opracowania wskazuje, że autorka dokonała starannej kwerendy poprzedzającej pracę nad rozprawą. Bibliografia wykazuje: *Literaturę przedmiotu* w liczbie 230 pozycji, z czego w przeważającej większości są to najnowsze opracowania wydane w XXI wieku, *Akty normatywne Krajowe* – 34 pozycje, *Obce* – 27 pozycje oraz *Międzynarodowe* – 32 pozycje, *Orzecznictwo Krajowe* – 51 pozycje oraz

Zagraniczne – 20 pozycji, *Źródła elektroniczne i inne* – 196 pozycji. Wykorzystanie źródeł należy ocenić jako prawidłowe, a sposób prowadzenia wyводу jako dojrzały, o ile źródła zostają poddane krytyce, to jest ona wyważona, a przedstawiane przez Autorkę opinie i wnioski przemyślane. Rozprawa została napisana staranną polszczyzną, z dokładnością w zakresie korekty językowej. Incydentalnie pojawiające się literówki czy błędy interpunkcyjne mają marginalne znaczenie w ogólnym odbiorze pracy.

Reasumując, należy zwrócić uwagę, iż praca posiada logiczną strukturę, obszar badawczy został wskazany precyzyjnie, problemy badawcze są wyraźnie określone a hipotezy dokładnie wyartykułowane. Analiza zagadnienia jest wyczerpująca, poprowadzona skrupulatnie i bardzo rzeczowo. Ponadto pragnę podkreślić, iż wybór interdyscyplinarnego tematu oraz sposób w jaki Autorka sobie z nim poradziła świadczą o dojrzałości naukowej i umiejętności radzenia sobie z wyzwaniami naukowymi.

W związku z powyższym stwierdzam, że recenzowana rozprawa doktorska mgr Katarzyny Ciulkin-Sarnocińskiej stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego i wskazuje na dużą wiedzę Autorki w dziedzinie nauk prawnych. Praca potwierdza posiadaną przez Doktorantkę umiejętność samodzielnego rozwiązywania problemów naukowych i prowadzenia rozważań teoretycznych.

W mojej ocenie, rozprawa doktorska mgr Katarzyny Ciulkin-Sarnocińskiej pt. „Surogacja w ujęciu karnoprawnym i kryminologicznym” spełnia wymogi przewidziane w art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki.

W oparciu o powyższe, mam zaszczyt przedstawić Wysokiej Radzie Wydziału Prawa Uniwersytetu w Białymstoku, wniosek o jej przyjęcie i dopuszczenie do dalszych etapów postępowania doktorskiego. Jednocześnie wnioskuję o wyróżnienie rozprawy doktorskiej.

KIEROWNIK
Katedry Zdrowia Kobiety
Śląskiego Uniwersytetu Medycznego w Katowicach

prof. dr hab. n. med. Violetta Skrzypulec-Plinta